

Temat: Spacer historyczny szlakiem Tragedii Górnośląskiej 1945 w Świętochłowicach (zajęcia terenowe)

Czas: 2 godziny lekcyjne

Cele lekcji:

Uczeń:

- wymienia miejsca związane z Tragedią Górnośląską 1945 w Świętochłowicach
- wyjaśnia, jakie wydarzenia składają się na Tragedię Górnośląską 1945
- krótko omawia działanie urzędu bezpieczeństwa publicznego
- wymienia sposoby represji wobec mieszkańców Górnego Śląska w czasie Tragedii Górnośląskiej

Metody:

- lekcja historii w terenie
- elementy wykładu,
- dyskusja
- zestaw pytań

Formy pracy:

indywidualna, grupowa.

Środki dydaktyczne:

Szlak 6 miejsc związanych z Tragedią Górnośląską 1945 w Świętochłowicach:

1. Brama Obozu Zgoda
2. Hala Targowa
3. Siedziba powiatowego urzędu bezpieczeństwa publicznego budynku przy ul. Katowickiej 34 i 35
4. Budynek Muzeum Powstań Śląskich jako dawna siedziba milicji obywatelskiej i urzędu bezpieczeństwa publicznego
5. Symboliczny nagrobek na cmentarzu katolickim
6. Mogiła zbiorowa na cmentarzu ewangelickim
7. Archiwalny materiał fotograficzny obrazujący w/w miejsca ze strony: Obóz Zgoda w Świętochłowicach - Galeria
8. Relacje świadków – załącznik nr 1
9. Zestaw pytań podsumowujących dla uczniów – załącznik nr 2

Przebieg lekcji:

Faza wprowadzająca

1. Doprowadzenie uczniów pod bramę obozu Zgoda
2. Wyjaśnienie, czym była Tragedia Górnośląska 1945 roku

Faza realizacyjna

1. Pod bramą obozu Zgoda, korzystając z materiałów fotograficznych i planu obozu wybrukowanego przed bramą, nauczyciel opowiada o dziejach obozu. Uczniowie odszukują baraki obozowe na planie pod bramą i wskazują pierwotne usytuowanie obozowej bramy. Nauczyciel czyta relację świadków (załącznik nr 1 - relacja nr 1).
2. Nauczyciel prosi o wymienienie przez uczniów sposobów represji przytoczonych w odczytanej relacji świadka

3. Przejście na cmentarz katolicki w rejon symbolicznego nagrobka i opowieść o mogiłach zbiorowych, usytuowanych nieopodal ogrodzenia. Przytoczenie przez nauczyciela relacji świadków (załącznik nr 1 - relacja nr 2).
4. Przejście w rejon budynków przy ulicy Katowickiej 34 i 35 oraz Muzeum Powstań Śląskich. Odczytanie przez uczniów ze ścieżki edukacyjnej publikacji (slajd nr 3) dzisiejszej roli tychże budynków. Omówienie przez nauczyciela funkcji tych miejsc jako siedziby komendy milicji obywatelskiej i miejscowego UB. Wyjaśnienie, czym zajmował się urząd bezpieczeństwa publicznego. Użycie materiału fotograficznego.
5. Przejście na cmentarz ewangelicki pod ścianę z tablicami upamiętniającymi ofiary zmarłe w obozie Zgoda i opowieść o zbiorowej mogile.
6. Przejście pod dawną Halę Targową w okolicę kamienia pamięci ofiar, które zginęły w tym miejscu jako tzw. obozie przejściowym i objaśnienie przez nauczyciela roli tejże hali jako obozu przejściowego. Odczytanie relacji świadka (załącznik nr 1 - relacja nr 3).

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel rozdaje parom uczniów zestaw pytań i prosi o krótkie odpowiedzi. (załącznik nr 2)

Zestaw pytań:

1. Czy obóz Zgoda funkcjonował tylko jako obóz komunistyczny? Jeśli nie to jaki?
2. Kiedy przypada rocznica likwidacji komunistycznego obozu?
3. Jak nazywał się naczelnik komunistycznego obozu Zgoda?
4. Kto trafiał do obozu i za co?
5. Czym zajmował się urząd bezpieczeństwa publicznego?

1. Obóz Zgoda

27 lipca 1992 roku, Katowice - zeznanie Jadwigi Sonsali przed Okręgową Komisją Badań Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach (źródło: *Obóz pracy w Świętochłowicach w 1945 roku. Dokumenty, zeznania, relacje, listy*, wyb. wstęp i oprac. A. Dziurok, Warszawa 2002, s. 115-116)

W [...] lutym 1945 roku do mieszkania przyszło 4 cywilów i jeden żołnierz polski. [...] Zabrali męża do obozu pracy w Świętochłowicach. Z domu zabrali nam co cenniejsze rzeczy, nawet kocyk mojemu dziecku. Dopiero po 3 miesiącach poszłam do Świętochłowic do obozu, bo prędeej bałam się tam pójść. Ówczesne władze traktowały nas jak Niemców, co wiązało się z szykanami na każdym kroku. W Świętochłowicach zobaczyłam drewniane baraki, ogrodzone kolczastym drutem podłączonym do prądu. [...] Ogrodzenia pilnowali uzbrojeni strażnicy w cywilnych ubraniach z biało-czerwonymi opaskami na ramionach. W tym dniu zobaczyłam męża wychodzącego z grupą innych więźniów z obozu do pracy. Pilnowali ich strażnicy. Nie można się było do nich zbliżyć. [...] W dniu zwolnienia z obozu mąż został pobity pejczem - widziałam na plecach męża grubą silną pręgę. Przy zwolnieniu zakazano mu mówić o sytuacji w obozie pod groźbą zabicia. Mimo kalectwa w postaci częściowej ślepoty mąż nigdy nie był uznany za inwalidę. Po aresztowaniu męża mnie i dzieci wyrzucono z mieszkania do pokoju z kuchnią w zdewastowanym budynku bez prądu i bez szyb w oknach. Był to przełom zimy i wiosny, a najmłodsze dziecko miało 6 miesięcy. Byłam pozbawiona dochodów oraz kartek żywnościowych. Przeżyliśmy dzięki pomocy sąsiadów i znajomych. [...] Mąż mówił również, że w obozie panowały choroby i wiele osób umarło. Mąż nie otrzymał żadnego dokumentu o aresztowaniu go. [...] W czasie pobytu męża w obozie byłam wzywana do przymusowych prac administracyjnych [...] Mąż nie służył w niemieckim wojsku. Prześladowania męża oraz mnie i dzieci były skutkiem posiadania przez nas volkslisty.

2. Groby na starym cmentarzu

14 grudnia 1990 roku, Katowice - zeznanie Piotra Nemca przed Okręgową Komisją Badania Zbrodni Hitlerowskich w Katowicach (źródło: *Obóz pracy w Świętochłowicach w 1945 roku. Dokumenty, zeznania, relacje, listy*, wyb. wstęp i oprac. A. Dziurok, Warszawa 2002, s. 103)

[...] Z tego obozu matka otrzymała informację na bramie obozowej o funkcjonariusza UB, że ojciec mój, a jej mąż, nie żyje od 2 lipca 1945 roku i został pogrzebany na cmentarzu w Świętochłowicach. W następnym dniu po tej rozmowie pojechałem z matką na cmentarz, który znajdował się w samym centrum Świętochłowic. Rozmawialiśmy z grabarzem na temat grzebania zwłok więźniów obozu w Świętochłowicach. Wskazał on kilka masowych grobów. Groby znajdowały się blisko płotu i mogło ich być około 3 albo 4. Charakteryzowały się one tym, że były bardzo długie i niskie - od 10 do 15 cm [...].

3. Hala targowa

31 stycznia 1992, Katowice - zeznanie Józefa Wiesiołka przed Okręgową Komisją Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach (źródło: *Obóz pracy w Świętochłowicach w 1945 roku. Dokumenty, zeznania, relacje, listy*, wyb. wstęp i oprac. A. Dziurok, Warszawa 2002, s. 111-112)

[...] Przez jedną noc przebywaliśmy w tej hali, a następnie poszliśmy do zakładów Zgoda. Podczas nocnego pobytu w hali targowej bito więźniów, kopano i widząc to maltretowanie schowałem się pod taczkę na śmieci. Po tej masakrze kilka osób zmarło, a niektórzy odbierali sobie życie. Nadmieniam, iż transport konwojowany był przez cywilnych milicjantów, którzy mieli na rękach karabiny. Hala targowa była oświetlona i widziałem dokładnie jak ci milicjanci pałkami, kijami oraz pejczami zwanymi bykowcami bili więźniów. Bicie odbywało się w ten sposób, że owi milicjanci, przechodząc przez środek hali, upatrywali swoje ofiary, a następnie po wyciągnięciu ich z tego tłumu bili. Najbardziej skatowany, jak sobie przypominam, był Franciszek Kielc, którego, jak już wspomniałem, owinięto flagą [...]

Załącznik 2 - Zestaw pytań:

1. Czy obóz Zgoda funkcjonował tylko jako obóz komunistyczny? Jeśli nie to jaki?
2. Kiedy przypada rocznica likwidacji komunistycznego obozu?
3. Jak nazywał się naczelnik komunistycznego obozu Zgoda?
4. Kto trafiał do obozu i za co?
5. Czym zajmował się urząd bezpieczeństwa publicznego?

Zestaw pytań:

1. Czy obóz Zgoda funkcjonował tylko jako obóz komunistyczny? Jeśli nie to jaki?
2. Kiedy przypada rocznica likwidacji komunistycznego obozu?
3. Jak nazywał się naczelnik komunistycznego obozu Zgoda?
4. Kto trafiał do obozu i za co?
5. Czym zajmował się urząd bezpieczeństwa publicznego?

Zestaw pytań:

1. Czy obóz Zgoda funkcjonował tylko jako obóz komunistyczny? Jeśli nie to jaki?
2. Kiedy przypada rocznica likwidacji komunistycznego obozu?
3. Jak nazywał się naczelnik komunistycznego obozu Zgoda?
4. Kto trafiał do obozu i za co?
5. Czym zajmował się urząd bezpieczeństwa publicznego?

Zestaw pytań:

1. Czy obóz Zgoda funkcjonował tylko jako obóz komunistyczny? Jeśli nie to jaki?
2. Kiedy przypada rocznica likwidacji komunistycznego obozu?
3. Jak nazywał się naczelnik komunistycznego obozu Zgoda?
4. Kto trafiał do obozu i za co?
5. Czym zajmował się urząd bezpieczeństwa publicznego?

Zestaw pytań:

4. Czy obóz Zgoda funkcjonował tylko jako obóz komunistyczny? Jeśli nie to jaki?
5. Kiedy przypada rocznica likwidacji komunistycznego obozu?
6. Jak nazywał się naczelnik komunistycznego obozu Zgoda?
7. Kto trafiał do obozu i za co?
8. Czym zajmował się urząd bezpieczeństwa publicznego?